

Jak ten čas letí... K životnímu jubileu Martiny Pavlicové

Připadá mi to jako včera, když jsme se s Martinou poprvé potkaly – ona, čerstvá absolventka filozofické fakulty Masarykovy univerzity, já, novopečená matka. Dětilo nás od sebe rovných deset let... Byly jsem seznámeny, abychom si jako spřízněné duše jednoho oboru s profesním zájmem o tanec a etnochoreologii popovídaly o našich představách, a já jako starší a zkušenější, abych jí pomohla se zorientovat... Jenomže skutečnost byla nakonec odlišná, protože v době, kdy já jsem teprve obhajovala svou dizertační práci, byla Martina už dávno držitelkou CSc. (dnes Ph.D.) titulu a zasedla v komisi na mé obhajobě jako oponentka. Byl to rok 1995. Od té doby se mezi námi rozvíjela nejen kolegiální spolupráce, ale i upřímné přátelské vztahy. Naše spolupráce však začala mnohem dříve, koncem osmdesátých let, a točila se zpočátku zejména kolem přípravy strážnických pořadů, kde jsme se snažily poukázat na různé cesty a podoby scénického folkloru. Vedly jsme dlouhé a podnětné diskuse a Martina pak přicházela s dalšími nápady na realizaci našich myšlenek v kontextu strážnického festivalu. Zájem o scénický folklor nám oběma vydržel dlouho a dalo by se říct, že v odlišných trajektoriích oboru prakticky dodnes. Postupně se ale naše spolupráce začala prohlubovat i na badatelském a výzkumném poli a vedla k některým společným publikačním počínům. Byly to zejména myšlenky spojované s dějinami etnochoreologie v našem prostředí, rolí osobností v dějinách oboru či různé podoby folklorismu, které byly nosnými pilíři pro naši další spolupráci.

Martina Pavlicová se zároveň začala výrazně profilovat v univerzitním prostředí, a to rozšířilo spektrum jejího odborného zájmu i mimo samotnou etnochoreologii. Od počátku svého působení na FF MU se věnuje pedagogické činnosti, která nejen odráží její vědecké zaměření (folklor, etnokulturní tradice, sociální kultura, kulturní dědictví a jeho ochrana), ale také reflektuje základní otázky studia etnologie a rozvoje koncepce oboru – do její pedagogické působnosti z tohoto pohledu spadají přednášky z etnologické propedeutiky (Úvod do etnologie, Dějiny etnologie), základní přednášky z oblasti folkloristiky (Slovesná folkloristika, Etnochoreologie) a z oblasti sociální kultury (Člověk a společnost, Masová kultura). Díky svým pedagogickým zkušenostem a vstřícnému postoji ke studentům patří v Ústavu evropské etnologie k vyhledávaným vedoucím závěrečných prací, o čemž svědčí počty úspěšně obhájených bakalářských prací (59) a magisterských diplomových prací (57). Byla školitelkou 11 doktorandů, kteří úspěšně obhájili své disertační práce, tři její doktorandi byli vyhodnoceni jako excelentní studenti. Zcela zákonitě následovalo habilitační řízení, na jehož základě se stala docentkou v oboru etnologie (2008); profesorkou pak byla Martina Pavlicová jmenována v roce 2019.

Jednu z dominant jejího odborného zaměření tvoří problematika nemateriálního kulturního dědictví a jeho ochrany, kterou rozvíjí nejen ve svých publikovaných studiích a konferenčních příspěvcích v různých domácích i zahraničních kontextech. Od roku 1993 se Martina Pavlicová věnuje systematické vědecké a odborné spolupráci na platformě UNESCO. V letech 1993–2004 byla delegátkou České republiky v CIOFF (International Council of Organizations for Folklore Festivals and Folklor Art), nevládní organizace UNESCO (účast na generálních kongresech Irsko 1993, Malajsie 1994, Dánsko 1995, Porto Rico 1996, Řecko 1997, Čína 1998); od roku 1995 do roku 2004 byla souběžně zvolenou členkou Mezinárodní kulturní komise téže organizace, která se podílela mj. na pořádání vědeckých konferencí při generálních kongresech CIOFF a na vytváření odborných podkladů pro přípravu Úmluvy UNESCO (Convention for Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, 2003), a to na pravidelných pracovních jednáních ve Francii a České republice. Tato spolupráce jí umožnila aktivní vystupování na mezinárodním fóru a otevřela možnost dalších zahraničních aktivit (např. v roce 1998 zastupovala CIOFF na reprezentativní konferenci – The Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development – pořádané UNESCO ve švédském Stockholmu). V roce 2004 byla na základě konkursu jmenována jako etnoložka členkou mezinárodní jury pro udělování Mistrovských děl ústního a nemateriálního dědictví lidstva (Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity, 2004–2005), v roce 2010 byla požádána o hlavní referát (*Folk culture and its social context /on the example of the Czech Republic/*) na konferenci ICCN (Inter-City Intangible Cultural Cooperation Network), nevládní organizace UNESCO, která se uskutečnila v České republice. Na základě tohoto vystoupení byla vyslána jako zástupce za Českou republiku do Mezinárodní komise pro ochranu nehmotného kulturního dědictví UNESCO (2013–2014), kde se podílela na expertních jednáních komise a zároveň na posouzení tří desítek nominací na Reprezentativní seznam nemateriálního kulturního dědictví lidstva. Nomináčních procesů na mezinárodní seznamy UNESCO se účastnila i jako členka odborného týmu České národopisné společnosti, která byla jako profesní etnologická organizace již dvakrát přizvána k této významné mezinárodní činnosti. Na základě svých zkušeností s ochranou nemateriálního kulturního dědictví byla také požádána o vystoupení na kongresu SIEF (International Society for Ethnology and Folklore) v Záhřebu v roce 2015 (příspěvek *Several questions regarding the inventories of intangible cultural heritage /in the Czech Republic/* vznikl ve spolupráci s Ditou Limovou, vedoucí oddělení pro UNESCO na Ministerstvu kultury).

Toto dlouhodobé zaměření vedlo Martinu Pavlicovou k odpovídajícím badatelským počínům. Byla řešitelkou a spoluřešitelkou různých grantů z výše uvedených výzkumných oblastí: *Etnokulturní tradice v současné společnosti. Sondy do problematiky využívání a funkcí hudebního folkloru* (IAA9058401,

GA AV ČR, 2004–2006), *Zdenka Jelínková (1920–2005). Cestami lidového tance* (IAA901640803, GA AV ČR; 2008–2010), *Geografický informační systém tradiční lidové kultury (1750–1900)* (DF12P01OVV015, NAKI; 2012–2015). Stala se také členkou expertní skupiny Národního ústavu lidové kultury pro zpracování koncepce dokumentace tradiční lidové kultury (Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu, 2004–2006) a členkou pracovní skupiny on-line projektu česko-anglického slovníku etnologie (interní projekt Národního ústavu lidové kultury). Od roku 1998 je redaktorkou recenzovaného etnologického časopisu *Národopisná revue* (databáze Scopus, ERIH). Úzká spolupráce s Národním ústavem lidové kultury je vyjádřena i dlouholetým členstvím v programové radě MFF Strážnice a v Dramaturgicko-produkční radě téhož festivalu. V letech 2012–2016 byla členkou Rady pracoviště Etnologického ústavu AV ČR.

Martina Pavlicová je autorkou více než šesti desítek odborných titulů, z nichž dva tituly jsou samostatné monografie a deset je součástí kolektivních monografií. V její další odborné produkci nalezneme nejen studie, ale také výstupy bibliografické a lexikální. Svou vlastní publikační aktivitou, redakční i organizační prací se v dnešní době řadí k čelným osobnostem české etnologie a podílí se podstatným způsobem na formování oboru. Oceňuji zejména konzistentnost jejích odborných zájmů, kdy věnovala patřičným výzkumným otázkám vyčerpávající pozornost a účelově nepřeskakovala k aktuálním líbivým tématům. To ostatně nejlépe dokládá i přiložený výběr z její bibliografie.

Jako zlatá nit se však dílem Martiny Pavlicové táhne její zájem o tzv. folklorismus, který skloňuje ve svých studiích, člancích, kapitolách a veřejných prezentacích, konferenčních příspěvcích či přednáškách. A zde se naše cesty na prahu nového milénia znovu spojují k intenzivní spolupráci v týmu grantového projektu *Tíha a beztíže folkloru. Folklorní hnutí druhé poloviny 20. století v českých zemích* (GA17-26672 S, GA ČR, 2017–2019). Opět jsem měla možnost ocenit hloubku i přesahy jejího uvažování, pronikavé pohledy do nitra problematiky a zároveň i zkušenosti z vlastních výzkumů dané problematiky. Její bohatá publikační činnost k tomuto tématu významně obohatila spolupráci celého týmu a stala se oporou pro mnohé argumenty v kolektivní monografii. Ocenila jsem přínos jejího spoluautorství, které bylo neodmyslitelným pilířem celého projektu.

A proto přeji Martině do dalších let hodně dalších inspirativních myšlenek a nápadů pro nové počiny, ale hlavně aby se i nadále držela svého kopyta a dělala to, co je jí bytostně blízké navzdory tlakům, které někdy dnešek přináší a obrací naše myšlení tam, kde nejsme úplně doma. A také sobě „sobecky“ přeji, abychom se opět potkaly při nějaké další smysluplné spolupráci!

Daniela Stavělová
Etnologický ústav AV ČR Praha

Výběrová bibliografie Martiny Pavlicové

Monografie, lexikografie

- Od folkloru k folklorismu. Slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku.* Strážnice: Ústav lidové kultury, 1997, 238 s. (eds., s L. Uhlíkovou).
- Lidová kultura a její historicko-společenské reflexe (mikrosociální sondy).* Brno: Ústav evropské etnologie FF MU, 2007, 175 s. Etnologické studie 3.
- Cestami lidového tance. Zdenka Jelínková a česká etnochoreologie.* Brno: Masarykova univerzita, 2012, 200 s. Etnologické studie 13.

Kapitoly v knihách

- Hesla z oboru lidový tanec. In: Brouček, Stanislav – Jeřábek, Richard (eds.): *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska.* Biografická část. Věcná část, 1. svazek A–N, 2. svazek O–Ž. Praha: Mladá fronta, 2007.
- František Pospíšil a lidový tanec. In: *Hanák na Pacifiku. Zapomenutá osobnost Františka Pospíšila.* Brno: Moravské zemské muzeum, 2008, s. 67–76.
- Osobnost Zdenky Jelínkové a česká etnochoreologie. In: Drápala, Daniel (ed.): *Antonín Václavík (1891–1959) a evropská etnologie. Kontexty doby a díla.* Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 147–155.
- Folklor a folklorismus v historické a sociální perspektivě. In: *Lidové tradice jako součást kulturního dědictví.* Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 165–204. Etnologické studie 19.
- Nejstarší taneční tradice (s. 47–51) – Impulzy vývoje tanečního a hudebního folkloru (s. 68–74) – Zvykové právo (s. 92–98) – Turecká tematika v lidové baladě (s. 149–153). In: Drápala, Daniel – Doušek, Roman (eds.): *Časové a prostorové souvislosti tradiční lidové kultury na Moravě.* Brno: Masarykova univerzita, 2015 (+ angl. verze).
- Folkloristika v Brně. Od prvních impulzů po moderní vědu. In: Válka, Miroslav s kol.: *Od národopisu k evropské etnologii. 70 let Ústavu evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.* Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 8–17. Etnologické materiály 5.
- Stavělová, Daniela (ed.): *Tiha a beztíže folkloru. Folklorní hnutí druhé poloviny 20. století v českých zemích.* Praha: Academia, 2021 (spoluautorka).

Studie a články v odborných časopisech a sbornících

- Postavy z dějin české etnochoreologie (Jan Jeník z Bratřic, Václav Krolmus, Josef Jaroslav Langer, Jan Neruda). *Národopisná revue* 2, 1992, č. 4, s. 156–164.
- Postavy z dějin české etnochoreologie II. (František Bartoš, Martin Zeman, Leoš Janáček, Lucie Bakešová, Františka Xavera Běhálková). *Národopisná revue* 3, 1993, č. 1–2, s. 3–12.

- Moravské lidové slavnosti na NVČ v Praze v korespondenci Lucie Bakešové a Leoše Janáčka. *Národopisná revue* 5, 1995, č. 3, s. 129-135 (s L. Uhlíkovou).
- The Style of Folk Dance and Its Development: A Study of Exceptional Dancers from South and East Moravia. In: *Dance, Style, Youth, Identity*. Strážnice: Study Group on Ethnochoreology International Council for Traditional Music, 1998, s. 93-96.
- Folkloristika a etnologie. Dvojitý obraz lidového tance? *Národopisná revue* 11, 2001, č. 2, s. 85-86.
- Zápisy lidových tanců v moravských a slezských pramenech a sbírkách. In: Stavělová, Daniela – Traxler, Jiří – Vejvoda, Zdeněk (eds.): *Tanec – záznam, analýza, pojmy*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2004, s. 57-67.
- Folklorní festival – křižovatka kultur? (The Folklore Festival: A Crossroad of Cultures?). In: *Od východu na západ a od západu na východ / From the East to the West and from the West to the East*. Náměšť nad Oslavou: Městské kulturní středisko, 2005, s. 12-23.
- Folklorismus v historických souvislostech let 1945-1989 (na příkladu folklorního hnutí v České republice). *Národopisná revue* 18, 2008 č. 4, s. 187-197 (s L. Uhlíkovou).
- Folklorní soubory jako výrazný činitel etnokulturních procesů. Úcta k tradici i naplňování sociálních a osobních potřeb. In: Toncrová, Marta (ed.): *Vývojové proměny etnokulturní tradice*. Brno: Etnologický ústav AV ČR, 2008, s. 25-36 (s L. Uhlíkovou).
- Folklor, folklorismus a etnokulturní tradice. Příspěvek k terminologické diskusi. In: Blahůšek, Jan – Jančář, Josef (eds.): *Etnologie – současnost a terminologické otázky*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2008, s. 50-56 (s L. Uhlíkovou).
- Romantický obraz lidové kultury jako základ novodobého folklorismu. *Folia ethnographica* 45, 2011, č. 1, s. 3-16 (s L. Uhlíkovou).
- Folklore movement and its function in the totalitarian society (on an example of the Czech Republic in the 2nd half of the 20th century). *Národopisná revue* 23, 2013, č. 5, s. 31-42 (s L. Uhlíkovou).
- Folklore Traditions in Contemporary Everyday Life: Between Continuity and (Re) construction (based on two examples from the Czech Republic). *Slovenský národopis* 62, 2014, č. 2, s. 163-181 (s L. Uhlíkovou).
- Mimo svůj čas, prostor i význam – lidové tradice na jevišti. In: Příbylová, Irena – Uhlíková, Lucie (eds.): *Od folkloru k folklorismu: na scéně a mimo scénu*. Náměšť nad Oslavou: Městské kulturní středisko, 2015, s. 9-24 (s L. Uhlíkovou).
- Czech Ethnochoreology in the Context of Time and Society. *Národopisná revue* 27, 2017, č. 5, s. 19-29.

- The Folk Tradition and Its Transformation in the Context of Social Influences and Contributions by Individuals (Using the Slovácko 'Verbuňk' Male Recruitment Dance as an Example). *Glasnik Etnografskog instituta SANU* 65, 2017, č. 2, s. 305-320.
- The Power of Tradition(?): Folk Revival Groups as Bearers of Folk Culture. In: Stavělová, Daniela – Buckland, Theresa Jill (eds.): *Folklore Revival Movements in Europe post 1950*. Praha: Institute of Ethnology of the Czech Academy of Sciences, 2018, s. 47-56.
- „Ve vlastní při.“ František Bartoš a jeho dílo v kontextech vývoje zájmu o tradiční lidovou kulturu. In: Machalíková, Pavla – Petrasová, Taťána – Winter, Tomáš (eds.): *Zrození lidu v české kultuře 19. století*. Praha: Academia, 2020, s. 55-62.
- „Jak zaspívám, tak mně hrajte“: ekonomický potenciál nositelů hudební tradice v kulturní paměti českých zemí. In: Příbylová, Irena – Uhlíková, Lucie (eds.): *Od folkloru k world music: hudba a kapitál*. Náměšť nad Oslavou: Městské kulturní středisko, 2021, s. 9-29 (s L. Uhlíkovou).
- Nemateriální kulturní dědictví jako předmět etnologického výzkumu. *Slovenský národopis* 69, 2021, č. 1, s. 5-13 (se Z. Beňuškovou).
- “Quid Pro Quo”: The Czech Folklore Revival Movement in the Light of Totalitarian Cultural Policy. *Český lid* 110, 2023, č. 2, s. 183-210 (s L. Uhlíkovou).
- Verbuňk and Rides of the Kings: Reflections on Transformations of Tradition in the Light of Intangible Cultural Heritage. *Literatura Ludowa. Journal of Folklore and Popular Culture* 68, 2024, č. 1-2, s. 147-159.